

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 16/2005 vp

Hallituksen esitys rikosvahinkolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä marraskuuta 2005 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen rikosvahinkolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 192/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Antti Leinonen, oikeusministeriö
- budjettisihteeri Juha Majanen, valtiovarainministeriö
- kärjätuomari Ulla Lahtinen, Helsingin kärjäoikeus

- vakuutusosasto Olli Olanterä, vakuutusosasto
- toimistopäällikkö Pekka Syrjänen, Valtiokonttori
- asianajaja Riitta Leppiniemi, Suomen Asianajajaliitto
- puheenjohtaja Saija Pakkanen, Henkirikoksen uhrien läheiset ry
- varatuomari Riitta Silver, Raiskauskriisikeskus Tukinainen
- professori Lena Sisula-Tulokas.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- sisäasiainministeriö
- Turun hovioikeus
- Rikosuhripäivystys.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan rikosvahinkolain kokonaisuudistusta.

Korvaus henkilövahingosta määrättäisiin rikosvahinkolain nojalla yleensä yhdenmukaisesti sen kanssa, miten samaan vahinkoon perustuva vahingonkorvaus on tuomioistuimessa vahingonkorvauslain nojalla tuomittu. Tämän toteuttamiseksi henkilövahingon korvaamista koskevia rikosvahinkolain säännöksiä tarkistettaisiin vastaamaan vahingonkorvauslain uudistettuja säännöksiä, jotka tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

Törkeiden väkivaltarikosten uhrien korvaus- suojaa uudistettaisiin vuoden 2008 alusta lukien siten, että henkirikoksen yrityksen ja törkeän pa-

hoinpitelyn tai sen yrityksen uhreille voitaisiin suorittaa rikosvahinkolain nojalla korvausta henkilövahingon ohella myös kärsimyksestä. Lain nojalla maksettavalle kärsimyskorvaukselle säädettäisiin enimmäismäärä.

Henkilövahingon kärsineelle erityisen läheisillä henkilöillä olisi laissa säädetyin edellytyksin oikeus saada rikosvahinkolain nojalla korvaus kuluista ja ansionmenetyksestä, jotka heille aiheutuvat henkilövahingon kärsineen hoitamisesta ja muista vahingosta johtuvista toimenpiteistä.

Surmansa saaneelle erityisen läheisellä henkilöllä olisi puolestaan tietyin edellytyksin oikeus korvaukseen hänelle kuolemantapauksen seu-

rauksena aiheutuneesta henkilövahingosta johdettavista sairaanhoitokustannuksista ja muista kuluista sekä ansionmenetyksestä.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi kaikkia korvauksen saajia koskevasta perusvähennyksestä, jonka määrä olisi 150 euroa.

Esitykseen sisältyvillä säännöksillä pantaisiin täytäntöön rikoksen uhreille maksettavista korvauksista annettu Euroopan unionin neuvoston direktiivi. Jos Suomessa asuva henkilö on joutunut tahallisen väkivaltarikoksen uhriksi toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, hän

voisi ehdotuksen mukaan jättää rikoksella aiheutetun vahingon korvaamista koskevan hakemuksen Valtiokonttoriin toimitettavaksi edelleen teko- ja oikeusministeriön korvausviranomaiselle.

Valtiokonttoria avustava rikosvahinkolautakunta ehdotetaan lakkautettavaksi, minkä vuoksi henkilövahinkoasiain neuvottelukunnasta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi. Lisäksi ehdotetaan eräitä muutoksia sakan täytäntöönpanosta annettuun lakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Rikosvahinkolakiehdotuksen perusratkaisut

Rikoksen uhriksi joutuneen yksilön kannalta on paitsi periaatteellisesti myös käytännön syistä tärkeää, että on järjestelmä, jossa rikoksella aiheutetut vahingot melko laajasti korvataan valtion varoista. Merkittävänä periaateratkaisuna voidaan pitää sitä, että suomalainen järjestelmä pohjautuu keskeisiltä osiltaan yleiseen vahingonkorvausoikeuteen. Järjestelmän toimivuus ja rikoksen uhrien oikeusturvan toteutuminen edellyttävät, että tällaisen järjestelmän keskeinen laki on systemaattisesti ja sisällöllisesti selkeä. Korvausjärjestelmän perustaa koskeva ratkaisu edellyttää lisäksi sitä, että lain aineellisen sääntelyn suhde vahingonkorvauslakiin on tarkoin mietitty. Lakivaliokunnan mielestä hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus uudeksi rikosvahinkolakiin muodostaa edellä mainituissa suhteissa huolellisesti valmistellun ja harkitun kokonaisuuden.

Rikosvahinkojen korvaamista koskeva järjestelmä pohjautuu sekin etenkin korvaukseen oi-

keutettujen ja korvattavien vahinkojen piirin laajuuden sekä korvaustasojen osalta viime kädessä tiettyihin arvovalintoihin, joissa vahinkoa kärsineiden yksilöiden etuja ja tarpeita joudutaan punnitsemaan keskenään ottaen samalla huomioon myös järjestelmälle taloudellisista syistä asetettavat reunaehdot. Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen voidaan sanoa (ks. s. 12 s.) perustuvan kolmeen keskeiseen lähtökohtaan. Näistä ensimmäisen mukaan nimenomaan rikoksen välittömälle uhrille on ensisijaisesti turvattava oikeus valtion varoista suoritettavaan korvaukseen. Muiden kuin uhrien — esimerkiksi uhrin läheisten — oikeus saada korvausta on tähän nähden toissijainen. Toiseksi ehdotuksessa pidetään vahinkolajien osalta tärkeimpänä, että korvausta saa varsinaisista henkilövahingoista ja että vasta tämän jälkeen pyritään korvausta suorittamaan muunlaisista vahingoista, kuten kärsimyksestä. Kolmannen lähtökohdan eli korvaustasojen osalta lakiehdotuksessa on tavoitteena, että säädettävän lain perusteella maksetut korvaukset ovat mahdollisimman lähellä tuomioistuinten määräämiä, vahingonkorvauslakiin perustuvia korvauksia. Näistä lähtökohdista seuraa, että uuden rikosvahinkolain soveltamisalan keskiössä on rikoksen välitön uhri, joka on kärsinyt henkilövahingon.

Valiokunta pitää edellä esitettyjä esityksen lähtökohdista sinänsä hyväksyttävänä. Valiokunta

esittää näiden perusratkaisujen toteutuksesta kuitenkin seuraavat huomautukset.

Korvaukseen oikeutettujen piiri ja korvattavien vahinkojen laatu

Rikosvahinkolakia koskevan ehdotuksen 9 §:ssä säädetään uhrin oikeudesta saada korvausta rikoksella aiheutetun loukkauksen tuottamasta kärsimyksestä. Säännös perustuu yksinomaan rikollisen teon luonteeseen eikä sinänsä edellytä mitään selvitystä uhrille aiheutuneesta tunnereaktiosta. Mainitun pykälän mukaan korvaukseen on oikeutettu uhri, jonka vapautta on rikoksella loukattu. Erillisenä korvaukseen oikeuttavana perusteena säännöksessä mainitaan lisäksi seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus. Kärsimyksestä suoritetaan korvausta myös sellaiselle uhrille, jonka henkilökohtaista vapautta on erityisen vakavasti loukattu tapon, murhan tai surman yrityksellä, törkeällä pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä taikka muulla näihin rinnastettavalla rikoksella.

Viimeksi mainittujen rikosten uhrien oikeus korvaukseen merkitsee nykytilaan verrattuna rikosvahinkolain soveltamisalan laajentamista. Lakivaliokunta pitää tällaista laajennusta hyvänä ottaen erityisesti huomioon kyseessä olevien rikosten vakavuus ja tällaisten tekojen uhrille tyypillisesti aiheuttamat järkytyksen ja pelon tunteet. Valtiontaloudellisista syistä (ks. s. 14/II) tämä uudistus tulee voimaan kuitenkin vasta vuoden 2008 alusta. Esityksen taloudellisia vaikutuksia koskevan jakson mukaan (s. 21/I) kärsimyksen korvaamisen laajentaminen törkeisiin väkivaltarikoksiin lisää valtion korvausmenoja vuonna 2008 noin 0,3 miljoonalla eurolla ja sen jälkeen vuosittain arviolta 1,3 miljoonalla eurolla. Asian merkitykseen sekä esitettyihin summiin nähden lakivaliokunta pitää aiheellisena, että oikeusministeriö vielä vuoden 2007 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä selvittää mahdollisuuksia aikaistaa uudistuksen voimaantuloa.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että uuden rikosvahinkolain 8 §:n 3 momentin mukaan surmansa saaneen läheiselle kuolemantapauksen seurauksena aiheutuneesta

henkilövahingosta johtuvat tarpeelliset sairaanhoitokulut ja muut tarpeelliset kulut sekä ansionmenetyks korvataan vahingonkorvauslaissa säädettyin edellytyksin. Tämä on rikosvahinkolain nykytilaan verrattuna uusi korvausmuoto. Samalla säännös merkitsee kuitenkin sitä, että tämän uudistuksen yhteydessä luovutaan suorittamasta rikosvahinkolain nojalla korvausta kärsimyksestä, joka surmansa saaneen läheiselle kuolemantapauksesta aiheutuu.

Ehdotus on sinänsä johdonmukainen suhteessa edellä esitettyihin esityksen peruslähtökohtiin. Kuten esityksen yleisperusteluissa (s. 16/II) huomautetaan, henkirikoksen uhrin läheiselle aiheutuneesta psyykkisestä vammasta toipumisen kannalta on tärkeää, että hän voi mahdollisimman pian vahinkotapahtuman jälkeen hakeutua asianmukaiseen hoitoon. Siirtymistä kärsimyksestä maksettavasta korvauksesta henkilövahingon korvaamiseen tukee osaltaan myös se, että surmansa saaneiden omaisille maksettujen kärsimyskorvausten yhteismäärän on hallituksen esityksessä (s. 8/I) arvioitu olevan noin 20–25 prosenttia tuomioistuinten vastaavissa tapauksissa tuomitsemien kärsimyskorvausten määrästä. Näin suuri ero viittaa valiokunnan mielestä osaltaan myös siihen, että myöskään tuomioistuintenkäytäntö ei näissä asioissa ole vielä vakiintunut.

Edellä esitetyistä seikoista huolimatta lakivaliokunta korostaa, että läheisen ihmisen kuolema rikoksen uhrina on tapahtuma, josta tyypillisesti seuraa surua ja ahdistuksen tunteita. Tällöin saattaisi jo periaatteellisesti olla tärkeää, että tällainen tilanne tunnustettaisiin myös suorittamalla korvausta menetyksen aiheuttamasta kärsimyksestä. Tämän vuoksi lakivaliokunta pitää tärkeänä, että seurattaessa nyt säädettävän lain vaikutuksia oikeusministeriö arvioi myös surmansa saaneiden läheisten asemaa sekä tarvetta säätää heille oikeus korvaukseen kokemastaan kärsimyksestä. Rikosvahinkolain ja vahingonkorvauslain keskinäisen yhteyden vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että samassa yhteydessä arvioitavaksi otetaan myös vahingonkorvauslain 5 luvun 4 a § ja sitä koskeva soveltamiskäytäntö. Valiokunta ehdottaa tätä tarkoit-

tavan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Surmansa saaneen läheisille aiheutuneita henkilövahinkoja koskevan säännöksen perusteluisa (s. 30/I) mainitaan, että sen nojalla voivat tyyppillisesti tulla korvattaviksi kuolemantapauksen aiheuttaman psyykkisen tilan häiriintymisen vuoksi annetun psykoterapian taikka kriisi- tai muun terapian kustannuksia. Vaikka lähtökohtana voidaan pitää vahinkoa kärsineen hakeutumista julkisen terveydenhoidon piiriin, niin tällaisia terapiamuotoja ei kuitenkaan ole kaikkialla kovin helposti saatavilla. Tällöin vahinkoa kärsineellä on tarvittavan hoidon saamiseksi lakivaliokunnan mielestä mahdollisuus varsinkin turvautua yksityisiin terveydenhoitopalveluihin ilman, että sillä on vaikutusta hänen oikeuteensa saada korvausta kuntoutuskustannuksista rikosvahinkolain nojalla. Sama oikeus on luonnollisesti myös rikoksen uhrilla hänen tarvittaessaan sairaanhoitoon välittömästi liittyvää lääkinnällistä kuntoutusta.

Korvaustasot

Rikosvahinkolakia koskevan ehdotuksen lähtökohtana on (s. 11/I), että rikosvahinkokorvaukset nykyistä useammin vastaisivat tuomitutuja vahingonkorvauksia. Tämä periaate heijastaa samalla rikosvahinkokorvauksen ja siviilioikeudellisen vahingonkorvausjärjestelmän välistä kytkentää. Poikkeuksen tästä lähtökohdasta muodostavat laissa säädettävät korvausten enimmäismäärät. Enimmäiskorvaukset koskevat ensinnäkin henkilövahingon kärsineelle itselleen, hänen työnantajalleen ja surmansa saaneen läheiselle suoritettavaa korvausta ansionmenetyksestä. Lisäksi ehdotetaan, että myös rikoksen sen uhrille tuottaman kivun ja säryn, surmansa saaneen läheiselle aiheutuneen henkilövahingon ja rikoksen uhrin kokeman kärsimyksen korvaamiselle asetetaan yläraja. Niin ikään saman henkilövahingon perusteella suoritettaville eri korvauksille säädetään ylin mahdollinen kokonaismäärä.

Ehdotuksesta ilmenee, että enimmäiskorvausten määrät perustuvat voimassa olevan rikosvahinkolain soveltamiskäytäntöön (ks. esim.

s. 14/I). Lisäksi korvaustasojen valintaan ovat etenkin kärsimyksestä maksettavien korvausten osalta olleet vaikuttamassa taloudelliset voimavarat (s. 15/I). Valiokunta hyväksyy sinänsä ehdotetun enimmäiskorvauksiin perustuvan ratkaisun. Se huomauttaa kuitenkin siitä, että tällaisten enimmäiskorvausten säätäminen tekee järjestelmästä myös jossain määrin joustamattoman. Siksi valiokunta tähdentää, että uuden rikosvahinkolain soveltamiskäytäntöä seurattaessa on huomiota kiinnitettävä myös siihen, missä määrin nyt säädettävillä enimmäismäärillä pystytään asianmukaisesti kattamaan etenkin rikosten uhreille aiheutuneita vahinkoja. Tässä yhteydessä valiokunta viittaa erityisesti niihin — usein merkittäviin — kuluihin, joita henkilövahingon kärsineelle aiheutuu hänen hakeutessaan psyykkisen tilan häiriintymisen vuoksi esimerkiksi psykoterapiaan.

Korvausten tasoon vaikuttaa myös ehdotettu perusvähennys, joka tehdään vahinkoa kärsineelle saman vahinkotapahtuman perusteella suoritettavien korvausten yhteismäärästä. Perusvähennyksen suuruudeksi ehdotetaan 150 euroa. Esityksen perustelujen (s. 17/II) mukaan perusvähennys korvaa voimassa olevassa laissa säädetyn korvattavan vahingon vähimmäismäärän. Erona nykyisiin sovellettavaan vähimmäismäärään on kuitenkin se, että perusvähennys koskee kaikkia korvauksen saajia, riippumatta korvauksen suuruudesta.

Myös perusvähennystä koskeva ehdotus on sinänsä sopusoinnussa esityksen peruslähtökohtien kanssa, koska sen avulla voidaan korvausten maksamista painottaa vakaviin tapauksiin, joissa uhri saattaa saada korvausta usealla eri perusteella. Tällöin perusvähennys tehdään vain kerran eikä sen taloudellinen merkitys korvausmäärän noustessa muutoinkaan muodostu suhteellisesti merkittäväksi. Ongelmaksi voivat valiokunnan arvion mukaan kuitenkin muodostua sellaiset tapaukset, joissa korvattavan vahingon määrä ei merkittävästi ylitä perusvähennyksen määrää.

Perusvähennyksen sisältävän korvausjärjestelmän kokonaisuus on melko vaikeasti hahmotettavissa. Nimestään huolimatta perusvähennys

merkitsee itse asiassa eräänlaisen omavastuusuuden säätämistä rikoksen uhrille, mikä ei periaatteellisista syistä ole aivan ongelmatonta. Laista ei selvästi ilmene myöskään perusvähennyksen vaikutus edellä tarkasteltuihin korvausten enimmäismääriin. Koska perusvähennys tehdään siitä korvausten yhteismäärästä, jossa nämä enimmäismäärät on jo otettu huomioon, perusvähennys tosiasiallisesti leikkaa myös säädettyjä korvauskattoja. Vaikka perusvähennyksen vaikutus näihin enimmäiskorvauksiin ei olekaan suhteellisesti kovin suuri, lakivaliokunta ei pidä tällaista sääntelytekniikkaa lainsäädännön selkeyden kannalta aivan asianmukaisena.

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 21/II) ilmenee, että perusvähennyksen käyttöön ottaminen vaikuttaa merkittävästi rikosvahinkolain uudistamisen taloudellisiin toteuttamisedellytyksiin. Koska lakiehdotus muodostaa lakivaliokunnan mielestä varsin onnistuneen kokonaisuuden ja koska se tämän vuoksi pitää tärkeänä sen pikaista hyväksymistä, valiokunta on — etenkin mainitut taloudelliset seikat huomioon ottaen — päättänyt puoltamaan perusvähennyttä koskevaa ehdotusta hallituksen esittämässä muodossa. Samalla valiokunta kuitenkin myös tässä yhteydessä painottaa uuden lain toimivuuden seurannan tärkeyttä. Seurannassa tulee selvittää perusvähennyksen suhteellista merkitystä korvauskäytännössä sekä arvioida, seuraako perusvähennyksestä mahdollisesti se, että tietyn tyyppiset vahingot jäävät järjestelmällisesti joko kokonaan tai merkittävältä osiltaan korvaamatta. Jos tällainen seuranta osoittaa epäkohtia perusvähennyksen sisältävän järjestelmän toimivuudessa, tulee valiokunnan mielestä harkita korvausjärjestelmää muutettavaksi esimerkiksi siten, että perusvähennyksen sijasta otetaan uudelleen käyttöön korvattavan vahingon vähimmäismäärä.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetun vahingon korvaaminen. Pykälän mukaan korvausta suoritetaan Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetusta vahingosta. Korvausta ei kuitenkaan

suoriteta, jos vahinkoa kärsineellä ei ole eikä rikoksen tekohetkellä ole ollut asuinpaikkaa Suomessa tai muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa ja jos vahingon yhteys Suomeen on muutoinkin vähäinen.

Lakiehdotuksen perustelujen (s. 25/II) mukaan ratkaisevaa on rikoksen tekohetken asuinpaikan lisäksi nimenomaan korvaushakemuksen tekohetken asuinpaikka. Valiokunta on täsmennänyt pykälää tämän mukaisesti.

13 §. Laitokseen sijoitetun aiheuttama esinevahinko. Pykälässä säädetään esinevahingon korvaamisesta silloin, kun sen on aiheuttanut siinä tarkoitettuun laitokseen sijoitettu henkilö.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan* mukaan esinevahinko korvataan, jos sen on aiheuttanut mielisairauden tai muun mielenterveyden häiriön, mielentilatutkimuksen, tartuntataudin, kehitysvammaisuuden, päihteiden käytön, päihtymyksen taikka muun näihin verrattavan syyn vuoksi tahdostaan riippumatta laitokseen sijoitettu henkilö. Perustelujen (s. 34/II) mukaan säännös koskee myös esinevahingon aiheuttanutta henkilöä, joka on ollut otettuna säilöön päihtyneiden käsittelystä annetussa laissa (461/1973) tarkoitettuun tavoin. Koska tällaista lyhytaikaisesti viranomaisen huostassa olevaa henkilöä ei voida pitää samalla tavoin laitokseen sijoitettuna kuin muita kohdassa mainittuja, valiokunta on tarkistanut kohtaa kielellisesti.

30 §. Tuomioistuimen ratkaisun vaikutus korvauspäätökseen. Pykälän *1 momentin* mukaan Valtiokonttori ei korvausta myöntäessään ole sidoksissa tuomioistuimen korvausasiassa antamaan ratkaisuun.

Ehdotettu *1 momentti* vastaa nykyisin voimassa olevan lain 14 §:n *1 momentin* toista virkettä, joka lisättiin lakiin vuonna 1999 (ks. LaVM 16/1998 vp — HE 115/1998 vp). Nyt toteutettavan uudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena (ks. s. 12/II ja s. 13/II) on, että korvaukset määrätään rikosvahinkolain nojalla mahdollisimman yhdenmukaisina vahingonkorvauslakiin perustuvien korvausten kanssa. Tähän tärkeään tavoitteeseen nähden voimassa ole-

van sanamuodon säilyttäminen sellaisenaan voidaan valiokunnan mielestä ymmärtää helposti väärin. Se ei myöskään ole kovin hyvin sopu- soinnussa pykälän 2 momentin kanssa, jossa Valtiokonttorille asetetaan nimenomainen vel- vollisuus perustella korvauspäätös, jos hakijan vahingoksi poiketaan tuomioistuimen samaa vahingotapahtumaa koskevasta ratkaisusta. Näistä syistä lakivaliokunta ehdottaa 1 momenttia muu- tettavaksi siten, että Valtiokonttorin on otettava päätöksensä perustaksi tuomioistuimen korvaus- asiassa antama ratkaisu, jos korvausta koskevaa asiaa on siellä käsitelty.

Ehdotetulla muutoksella lakivaliokunta ha- luaa korostaa esityksen tavoitetta, jonka mu- kaan rikosvahinkojen korvausjärjestelmää tulee lähentää vahingonkorvausjärjestelmään. Muu- toksen tarkoituksena ei ole kaventaa Valtiokont- torin harkintavaltaa siitä, millaiseksi se hallituk- sen esityksen perustelujen mukaan on tarkoi- tettu. Tämä harkintavallan säilyminen osoite- taan 2 momentissa, jota valiokunta ei ehdota muutettavaksi. Valiokunnan ehdottama 1 mo- mentti ei myöskään merkitse muutosta siihen pe- riaatteellisesti tärkeään lähtökohtaan, jonka mu- kaan nyt säädettävällä lailla uudistettava rikos- vahinkojen korvausjärjestelmä on yleisestä vahingonkorvausoikeudesta erillinen, itsenäinen korvausjärjestelmä.

38 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään muutoksen hakemisesta Valtiokonttorin kor- vausasiassa antamaan päätökseen. Pykälän pe- rusteluista (s. 44/I) ilmenee, että Valtiokont- torin päätös on tarkoitus antaa hakijalle tiedoksi hallintolain (434/2003) 59 §:n 1 momentissa tar- koitettuna tavallisena tiedoksiantona. Ainakin osa Valtiokonttorin päätöksistä on kuitenkin sel- laisia, että ne olisi ilman erityissäännöstä annet- tava tiedoksi hallintolain 60 §:n mukaisesti to- disteellisena tiedoksiantona.

Tiedoksiantomenettelyn yksinkertaistamiseksi valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi uu- den 2 momentin, jonka mukaan Valtiokonttori voisi aina antaa päätöksensä korvauksen hakijal- le tiedoksi postitse. Tällöin hakijan katsottaisiin saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen postittamisesta.

Valiokunnan ehdottaman muutoksen vuoksi hallituksen esityksen mukaiset 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi.

47 §. Valtiokonttorin oikeus saada tietoja. Py- kälässä säädetään Valtiokonttorin oikeudesta korvausasian selvittämiseksi saada salassapito- säännösten ja -määräysten estämättä asiakirjoja tuomioistuimilta sekä tietoja eri viranomaisilta samoin kuin muun muassa eläke- ja vakuutuslai- toksilta.

Valiokunta toteaa, että pykälä koskee Valtio- konttorin oikeutta henkilötietojen saamiseen. Rikosvahinkoasioiden luonne huomioon ottaen tällaiset tiedot ovat usein myös henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja. Tähän nähden ja ottaen erityisesti hu- mioon perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön (ks. esim. PeVL 37/2005 vp ja PeVL 30/2005 vp) lakivaliokunta ehdottaa, että tieto- jensaantioikeus rajataan koskemaan ainoastaan välttämättömiä tietoja.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdot- taa,

että 2. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutet- tuna (Valiokunnan muutosehdotuk- set) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valio- kunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Rikosvahinkolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku	<i>Esinevahinko ja taloudellinen vahinko</i>
Yleiset säännökset	13 §
1 § (Kuten HE)	<i>Laitokseen sijoitetun aiheuttama esinevahinko</i>
2 §	Tämän lain nojalla korvataan esinevahinko, jonka on aiheuttanut: (1 kohta kuten HE); 2) mielisairauden tai muun mielenterveydenhäiriön, mielentilatutkimuksen, tartuntataudin, kehitysvammaisuuden, päihteiden käytön, päihtymyksen taikka muun näihin verrattavan syyn vuoksi tahdostaan riippumatta laitokseen sijoitettu <i>tai säilöön otettu</i> henkilö; (3 ja 4 kohta kuten HE) (2 mom. kuten HE)
<i>Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetun vahingon korvaaminen</i>	14—17 § (Kuten HE)
Korvausta suoritetaan Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetusta vahingosta. Korvausta ei kuitenkaan suoriteta, jos vahinkoa kärsineellä ei korvaushakemuksen tekohetkellä ole eikä rikoksen tekohetkellä ollut asuinpaikkaa Suomessa tai muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa ja jos vahingon yhteys Suomeen on muutoinkin vähäinen.	<i>Oikeudenkäyntikulut</i>
3 § (Kuten HE)	18 § (Kuten HE)
2 luku	3 luku
Korvattava vahinko	Yhteiset säännökset korvauksen määräämisestä
<i>Henkilövahinko ja kärsimys</i>	19—23 § (Kuten HE)
4—12 § (Kuten HE)	

4 luku	<i>Valtiokonttori voi antaa päätöksensä tiedoksi korvauksen hakijalle postittamalla sen hakijan ilmoittamaan osoitteeseen. Hakijan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. (Uusi)</i>
Korvausmenettely	(3 ja 4 mom. kuten HE:n 2 ja 3 mom.)
24—29 § (Kuten HE)	
30 §	
<i>Tuomioistuimen ratkaisun vaikutus korvauspäätökseen</i>	39—43 § (Kuten HE)
<i>Jos korvausta koskevaa asiaa on käsitelty tuomioistuimessa, Valtiokonttorin on otettava päätöksensä perustaksi tuomioistuimen asiassa antama ratkaisu.</i>	8 luku
(2 mom. kuten HE)	Erinäiset säännökset
	44—46 § (Kuten HE)
5 luku	47 §
Valtion takautumisoikeus	<i>Valtiokonttorin oikeus saada tietoja</i>
31 ja 32 § (Kuten HE)	Valtiokonttorilla on salassapitosäännösten ja -määräysten estämättä oikeus pyynnöstä saada maksutta:
6 luku	1) tuomioistuimelta sen hallussa olevat korvausasian selvittämiseksi <i>välttämättömät</i> asiakirjat; sekä
Yhteistyö toisen Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen kanssa	2) poliisi-, kriminaalihuolto-, vankeinhoito- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta ja laitoksilta, säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitetulta säilöönottoyksiköltä, Eläketurvakeskukselta, eläke- ja vakuutuslaitoksilta sekä korvauksen hakijan työnantajalta, työttömyyskassalta tai muulta etuuden myöntäjältä korvausasian selvittämiseksi <i>välttämättömät</i> tiedot.
33—37 § (Kuten HE)	
7 luku	
Muutoksenhaku ja takaisinperintä	
38 §	
<i>Muutoksenhaku</i>	48—50 § (Kuten HE)
(1 mom. kuten HE)	

Valiokunnan lausumaehdotus

*Eduskunta edellyttää, että uuden rikos-
vahinkolain vaikutuksia seurattaessa
arvioidaan surmansa saaneiden läheis-
ten asemaa sekä tarvetta säätää heille*

*oikeus korvaukseen kokemastaan kärsi-
myksestä ja että samassa yhteydessä ar-
vioitavaksi otetaan myös vahingonkor-
vauslain 5 luvun 4 a § ja sitä koskeva
soveltamiskäytäntö.*

Helsingissä 29 päivänä marraskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tuija Brax /vihr	Jukka Roos /sd
vpj.	Susanna Rahkonen /sd	Tero Rönni /sd
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Petri Salo /kok
	Leena Harkimo /kok	Pertti Salovaara /kesk
	Lasse Hautala /kesk	Minna Simö /vas
	Tatja Karvonen /kesk	Timo Soini /ps
	Petri Neittaanmäki /kesk	Marja Tiura /kok.
	Heli Paasio /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.

VASTALAUSE

Perustelut

Yhdymme lakivaliokunnan mietinnössään tekemään ehdotukseen 2. ja 3. lakiehdotuksen osalta. Muilta osin esitämme seuraavaa.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisen yhteydessä oikeusministeriön edustaja myönsi, että osa hallituksen esityksestä pohjautuu ainoastaan siihen, ettei uudistusta ole riittävässä määrin rahoitettu. Niinpä uudistus toteutetaan lisäämällä uhrin omavastuuta hallituksen ehdottamalla uudella 150 euron perusvähennyksellä sekä lykkäämällä voimaantulosäännöksessä kahdella vuodella törkeiden väkivaltarikosten uhrien oikeutta saada korvausta kärsimyksistään.

Näin suurta uudistusta ei pitäisi tehdä kertakäyttölainsäädäntönä, jossa taloudelliset syyt ohittavat oikeudenmukaisuuden, etenkin, kun vetoaminen menokattoon kalskahtaa ontolta tilanteesta, jossa valtio on tekemässä ylijäämistä tilinpäätöstä. Sitä paitsi parempi ja oikeudenmukaisempi keino kattaa puuttuvaa rahoitusta olisi tehostaa vahingonkorvausten takaisinperintää kuin laittaa uhrin uudistuksen maksumiehiksi.

On jo sinänsä paheksuttavaa, että uhrin asetetaan näin voimakkaasti eriarvoiseen asemaan pelkästään taloudellisista syistä. Mutta erityisesti ihmisten oikeustajun vastaista on, että uhrille ylipäätään säädetään uhrina olemisesta omavastuu, etenkin, kun tämä uhrin 150 euron suuruisen omavastuun joissakin tapauksissa nielisi pääosan uhrille mahdollisesti myönnetystä vahingonkorvauksesta. On huomattava, että vuosittain lähes puolet rikosvahinkohakemuksista perustuu tavallisiin pahoinpitelyihin. Näistä tavallisista pahoinpitelyistä maksettu korvaus on yleensä noin 200—300 euroa, josta ehdotettu perusvähennys nielisi pois 50—75 prosenttia.

Oikeusministeriö on myös vastineessaan todennut, että esitetty uudistusten lykkääminen törkeiden väkivaltarikosten uhrien kärsimyksien korvattavuuden osalta perustuu ainoastaan

ja vain valtiontaloudellisiin syihin. Niinpä hallitus esittää, että juuri tämä osa uudistuksesta lykätään seuraavalle hallituskaudelle odottamaan istuvan hallituksen menokehyksistä riippumattomaa lisärahoitusta. Vastuu oikeudenmukaisesta ja yhdenvertaisuuden takaavasta lainsäädännöstä on kuitenkin mielestämme jo tällä hallituksella. Siksi esitämme, että kärsimyksen korvattavuuden laajentaminen törkeiden väkivaltarikosten uhrien osalta astuu voimaan jo vuoden 2006 alusta, koska valtiontaloudellista liikkumavaraa asian toteuttamiseen jo tuolloin on, jos tahtoa vain löytyy.

Valtiontalouden tilanne ei mielestämme edellytä myöskään perusvähennyksen käyttöönottamista. Siksi esitämme, että perusvähennyksen sijaan säädetään korvattavan vahingon vähimmäismäärästä aiemman rikosvahinkolain 4 §:n mukaisesti siten, että sillä katetaan lähinnä vahingonkorvauksesta aiheutuneet hallinnolliset kulut.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2. ja 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 20 ja 49 § muutettuina seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotukset

20 §

Korvattavan vahingon vähimmäismäärä

Korvausta ei suoriteta, jos korvattava määrä olisi ilmeisesti vähäisempi kuin 50 euroa.

49 §

(2 mom. kuten LaVM)

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2006. (*Poist.*)

Helsingissä 29 päivänä marraskuuta 2005

Minna Sirnö /vas
Petri Salo /kok
Leena Harkimo /kok

Marja Tiura /kok
Timo Soini /ps